การบูรณาการหลักธรรมในพระไตรปิฎกตามหลักพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า
The Integration of Buddhist Principle From Tripitaka According to the Buddhist Teaching Method of Lordbuddha

แม่ชีจิณธกาญจน์ ธัมมะรักขิตา[1]
Maechee Chintakan Thammarakkhita[1]
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2559
Email : puntiluk2538@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักธรรมของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎก การบูรณาการหลักธรรมและข้อเสนอแนะ โดยค้นคว้าจากเอกสารและนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า หลักธรรม ที่สำคัญในพระไตรปิฎก อาทิ สิงคาลกสูตร กสิภารทวาชสูตร และอังคุลิมาลสูตร โดยการบูรณาการหลักธรรมในพระไตรปิฎกแก่ผู้ฟังเป็น 2 ระดับ คือ คฤหัสถ์ และบรรพชิต ให้มีความรู้ความสามารถทั้งทางโลกและทางธรรม จะได้นำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เกิดความสันติสุขด้วยสัมมาทิฏฐิ โดยเสนอแนะองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับวิธีการสอนแบบบูรณาการของพระพุทธเจ้าที่ทรงใช้ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

ผลการวิจัยพบว่า ทฤษฎีหลักบูรณาการและการสอนแบบบูรณาการของนักการศึกษาสมัยใหม่ มีความสอดคล้องกันกับการแบบบูรณาการหลักธรรมในพระไตรปิฎกตามหลักพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า พุทธวิธีการสอนแบบบูรณาการของพระพุทธเจ้าของพระองค์ ซึ่งเป็นวิธีการปฏิบัติจริง สามารถจัดการแก้ปัญหาการการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะหลักการสอนแบบบูรณาการของพระองค์เป็นระบบและสมเหตุสมผล จากสมมุติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ยืนยันได้ว่า

1) พระพุทธเจ้าทรงสอนเหล่าสาวกด้วยวิธีการสอนแบบบูรณาการ ด้วยพระปรีชาสามารถและพระกุศโลบายอันแยบยลลึกซึ้ง วิธีการสอนแบบบูรณาการของพระพุทธองค์นั้นเมื่อเทียบเคียงแล้วแสดงว่าวิธีการสอนแบบบูรณาการของตะวันตกมาสอดคล้องกับวิธีการของพระพุทธเจ้าโดยไม่มีข้อสงสัย ทั้งวิธีการสอนแบบบูรณาการของพระพุทธองค์มีประสิทธิภาพก่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุดด้วย

---

[1] อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มหาปชาบดีเถรีวิทยาลัยในพระสังฆราชูปถัมภ์

[1] Full-Time Lecturers to Bachelor Course on Education (Teaching Buddhism), Mahamakut, Buddhist University, Mahapajapati Theri College under Supreme Patriarch's Patronage

* ได้รับบทความ: 10 มิถุนายน 2561; แก้ไขบทความ: 29 กรกฎาคม 2561; ตอบรับการตีพิมพ์: 10 สิงหาคม 2561

Received: June 10, 2018; Revised: July 29, 2018; Accepted: August 10, 2018

2) ตามหลักการวิเคราะห์การบูรณาการหลักธรรมในพระไตรปิฎกตามหลักพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า พบว่า พระพุทธองค์ทรงแบ่งระดับของผู้ฟังออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับคฤหัสถ์ และระดับบรรพชิต พระพุทธองค์ทรงมีองค์ประกอบในการสอน 4 ประการ คือ (1) หลักการสอน ทรงยึดหลักการสอนยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (2) วิธีการสอน ทรงใช้วิธีการสอน 11 วิธี (3) สื่อการสอน ทรงใช้หลักธรรมต่างๆ ศาสตร์ต่างๆ และสื่อที่เป็นวัตถุต่างๆ มาสอน และ (4) ผลการสอน ผลการสอนของพระพุทธองค์ สรุปผลได้ 2 ประการ คือ (1) ผู้ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วมีความรู้ความสามารถทั้งศาสตร์ทางโลกและศาสตร์ทางธรรม กล้าปฏิญาณตนเป็นอุบาสกอุบาสิกา (2) ผู้ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว ได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และเป็นพระอรหันต์

3) พุทธวิธีการสอนแบบบูรณาการของพระพุทธองค์ ทรงนำหลักธรรมมาใช้เป็นหลักควบคู่กันไปได้อย่างกลมกลืน กล่าวคือ สิงคาลกสูตร กสิภารทวาชสูตร และ อังคุลิมาลสูตร เป็นต้น และพุทธวิธีการสอนแบบบูรณาการของพระพุทธเจ้านั้น สามารถนำศาสตร์ต่างๆ ทั้งโลกิยธรรม โดยผลจากการสดับฟังธรรมในระดับฆราวาสวิสัยสามารถเปลี่ยนจากมิจฉาทิฏฐิชนมาเป็นสัมมาทิฏฐิชนได้ และ โลกุตตรธรรม โดยนำหลักธรรมที่มาในพระไตรปิฎกมาบูรณาการโดยผลของการสดับฟังธรรมในระดับบรรพชิตยังสามารถเปลี่ยนจากปุถุชนบรรลุธรรมเป็นพระอริยะบุคคลได้โดยสามารถนำไปพัฒนาตนเองสร้างคุณค่าต่อการพัฒนาชีวิตนำความสงบสุขของสังคม ครอบครัว ชุมชน และสร้างสังคมให้มีภูมิคุ้มกันโดยหลักการสอนและวิธีการสอนแบบต่างๆ มาบูรณาการสื่อการสอนแก่ผู้ฟังอย่างพอเหมาะพอดี

คำสำคัญ : 1. หลักธรรม 2. การบูรณาการ 3. พุทธวิธีการสอน

ABSTRACT

The Objectives of the research article were to This paper To study the principles of the Buddha in Buddhist scriptures , integrating the principles and recommendations. The research and documentation of the content analysis. The research found that the key principles of the Holy Scriptures such a formula Singhal cultivating Indian Beach Neretva recipes and Andre Lima ‘s familiar formula . By integrating the principles of the Holy Scriptures. The audience is divided into two levels: the laity and clamored to have knowledge of both secular and religious . To apply knowledge acquired in the application of life with regard to the peace viewpoint . The proposed new body of knowledge on how to integrate the Buddha’s teaching style used , as in the Holy Scriptures.

Keywords : 1. Principle 2. Integration 3. Buddhist teaching methods

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มหาปชาบดีเถรีวิทยาลัยในพระสังฆราชูปถัมภ์ ได้คำนึงพันธกิจหลักในการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพออกไปรับใช้สังคม ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของภาวะเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้เป็นไปตามกรอบมาตรฐานและเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดตามมาตรฐานคุณวุฒิควรมีศักยภาพของอาจารย์ประจำหลักสูตร โดยสนับสนุนผลงานวิจัยตามนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ.2560-2564) แต่เนื่องจากนโยบายดังกล่าว ยังดำเนินการไม่แล้วเสร็จ จึงได้ใช้นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559) ในกลยุทธ์การวิจัยที่ 1 คือ ปฏิรูปการศึกษา กระบวนการเรียนการสอน ทั้งในและนอกระบบตลอดจนการพัฒนาระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง ระบบสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตในแต่ละท้องถิ่นด้วยการพัฒนาคน เด็ก และเยาวชน และกลยุทธ์การวิจัยที่ 2 คือ ส่งเสริม อนุรักษ์และพัฒนาคุณค่าทางศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ศิลปวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ที่หลากหลาย และดำเนินตามคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (สศช.) “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555 : 8)

ดังนั้น เพื่อเพิ่มพูนทักษะ ความรู้เชิงบูรณาการหลักคำสอนทางด้านพระพุทธศาสนาตามพันธกิจของหน่วยงานมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มหาปชาบดีเถรีวิทยาลัยในพระสังฆราชูปถัมภ์ ซึ่งสอดคล้องตามอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย ตลอดจนสร้างเสริมความเป็นบัณฑิตที่พึงประสงค์ของสังคม และประเทศอย่างสมดุล รวมทั้งปลูกฝังคุณค่านิยมที่ดีงามในวงการการศึกษาของประเทศไทย (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2559 : 14) ปัจจุบันพบปัญหาเรื่องการสอนทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้สอนมีปัญหาในหลาย ๆ เรื่อง เช่น การยึดถือการสอนตามแบบเดิมๆ การที่ผู้สอนมีความรู้ความสามารถในวิชาใดวิชาหนึ่งเพียงอย่างเดียวแล้วไปสอนนักเรียน ซึ่งความจริงแล้วศาสตร์ต่างๆ มีความเกี่ยวข้องกันกับศาสตร์อื่นๆ อีกมาก แต่ครูก็สอนไม่ครบถ้วนตามเนื้อหานั้นบ้าง การที่ผู้สอนไม่มีเวลา การปรึกษาหารือหรือการวางแผนการสอนร่วมกันในสาขาวิชาต่าง ๆ ตามที่แต่ละท่านมีความรู้ความสามารถแตกต่างกัน ล้วนต่างคนต่างสอนบ้าง การที่ผู้สอนไม่มีองค์ความรู้หรือไม่เข้าใจเรื่องการสอนแบบบูรณาการอย่างแท้จริงบ้าง เป็นต้น ด้วยปัญหาดังกล่าวมานี้ ย่อมนำมาซึ่งปัญหาการสอนของผู้สอนคนนั้นไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางเอาไว้ นักเรียนเองก็ไม่ได้รับความรู้ที่ลึกซึ้งและความรู้ที่กว้างขวาง จึงไม่สามารถนำความรู้ที่ได้รับการสอนมาแล้วไปใช้ในประจำวันได้จริง

จากที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการบูรณาการหลักธรรมในพระไตรปิฎกตามหลักพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อทราบหลักธรรมของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎก การบูรณาการหลักธรรมในพระไตรปิฎก วิธีการบูรณาการหลักธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า และสามารถนำผลการวิจัยมาประยุกต์ใช้วงการการศึกษาทั่วไปได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาหลักธรรมของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎก

2.2 เพื่อศึกษาการบูรณาการหลักธรรมในพระไตรปิฎก

2.3 เพื่อเสนอแนะวิธีการบูรณาการหลักธรรมในพระไตรปิฎกตามหลักพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ทำให้ทราบหลักธรรมของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎก

3.2 ทำให้ทราบวิธีการบูรณาการหลักธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า

3.3 ทำให้สามารถนำผลการวิจัยมาประยุกต์ใช้วงการการศึกษาทั่วไปได้

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เป็นศึกษาถึงแนวทางการสอนแบบบูรณาการของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎก ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยมีดังนี้ คือค้นคว้าข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก หนังสือ เอกสารทางวิชาการ เว็บไซต์ วิทยานิพนธ์และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลมาเรียบเรียงด้วยวิธีการวิจัยแล้วนำข้อมูลมาเรียบเรียงด้วยวิธีการวิจัย ในหัวข้อหลักการสอนของพระพุทธเจ้า ที่เกี่ยวกับผู้สอน เนื้อหา เกี่ยวกับการสอน การสอน และผู้เรียน

5. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักธรรมในพระไตรปิฎกตามหลักพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดและทฤษฎีของวิธีการสอนแบบบูรณาการ พุทธวิธีการสอนธรรมของพระพุทธเจ้าด้วยวิธีการต่างๆ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 3 : 77/476) และศึกษาเฉพาะวิธีการสอนแบบบูรณาการของพระพุทธเจ้าที่ทรงใช้ในการสอน ซึ่งปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก และการสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับวิธีการสอนแบบบูรณาการของพระพุทธเจ้าที่ทรงใช้ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกเพื่อนำวิธีการสอนแบบบูรณาการหลักธรรมที่จะแก้ปัญหาหรือแก้ความทุกข์ กำจัดอวิชชา สร้างวิชชาให้เกิดขึ้น พร้อมที่จะจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้ดีที่สุดและจัดการแก้ไขให้เกิดความรู้ความเข้าใจในข้อเท็จจริงและสภาวะของสิ่งทั้งหลาย มีทัศนคติต่อสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้องปฏิบัติและจัดการกับสิ่งทั้งหลายตามที่ควรจะเป็น เพื่อให้เกิดเป็นประโยชน์ตน คือ ความมีชีวิตอยู่อย่างสำเร็จผลดีที่สุดมีจิตใจเป็นอิสระมีสุขภาพจิตสมบูรณ์ และประโยชน์ผู้อื่น คือ สามารถช่วยสร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่ชนทั้งหลายที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคมได้และการสอนของพระพุทธเจ้า จึงเป็นการสอนที่หวังผลได้ในการสอนแต่ละครั้ง เกิดจากองค์ประกอบที่มีศักยภาพ จึงทำให้ผลการสอนนั้นมีประสิทธิภาพ สมบูรณ์พร้อมทั้งความรู้และความประพฤติ เนื้อหาการสอน ก็จะสอนจากง่ายไปหายาก จากตื้นไปหาลึก จากประสบการณ์ตรง สอนตรงประเด็น มีเหตุผล เท่าที่จำเป็น และสอนสิ่งที่มีความหมาย การสอนแต่ละครั้งต้องมีหลักการ วิธีการหรือเทคนิค สื่อการสอน และสอนอย่างมีเป้าหมาย ผู้เรียน ต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล คำนึงถึงความเหมาะสมวุฒิภาวะ ให้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง การมีส่วนร่วม ใส่ใจผู้เรียน และสอนพิเศษสำหรับคนพิเศษ การเรียนการสอน ก็จะให้แจ่มแจ้ง จูงใจ ปลุกเร้า ร่าเริง โดยใช้รูปแบบสากัจฉา (สนทนา) แบบอนุสาสนี (บรรยาย) แบบปฏิปุจฉา (ถามตอบ) แบบอุปมาอุปไมย (เปรียบเทียบ) แบบสาธก (ยกนิทาน) แบบอุปัติการณ์สาธิต

(ทันการณ์) แบบประสบการณ์ตรง (ลงมือทำ) แบบปฏิรูป (ดัดแปลง) แบบปฏิวัติ (กลับใหม่) แบบปฏิฐาน (ตั้งทฤษฎีใหม่) และแบบอิทธิปาฏิหาริย์(ทรมาน) และการบูรณาการหลักธรรมในพระไตรปิฎกตามหลักพุทธวิธี ทางคัมภีร์ทางศาสนานั้นย่อมมีอะไร ๆ เพิ่มขึ้นได้ เพราะคนรุ่นหลังเขาจะเพิ่มเติมในพระไตรปิฎก ตามที่เห็นว่าจำเป็นสำหรับยุคนั้น ๆ เพื่อจะช่วยให้คนมีศรัทธามากขึ้น บรรดาผู้ทำหน้าที่ในการสอนหรือเผยแผ่ธรรมย่อมนำเอาพระธรรมหรือศาสตร์เข้ามาบูรณาการในการสอนทุกครั้งอย่างเหมาะสม (แสง จันทร์งาม, 2540 : 20) ด้วยเนื้อความแห่งพระไตรปิฎกนี้สรุปลงได้ 3 ประการ คือ พระวินัยปิฎก ว่าด้วยศีล มีเนื้อหาวิชาไปในทางศาสตร์แห่งกฎหมาย ระเบียบ แบบแผน ขนบธรรมเนียมประเพณี พระสุตตันตปิฎก คือ เนื้อหาวิชาการที่สอนมุ่งให้ผู้ฟังมีจิตใจที่มั่นคงมีสมาธิในการเรียนรู้ในศาสตร์ต่างๆ และพระอภิธรรมปิฎกมีเนื้อหาเกี่ยวกับศาสตร์สรุปลงใน ศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับ จิต เจตสิก รูป นิพพาน มุ่งสอนให้ผู้ฟังเกิดสติปัญญา ซึ่งหลักพระไตรปิฎกนี้จัดว่าเป็นหลักแห่งองค์รวมแห่งบูรณาการ แสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการแบบบูรณาการแก่ผู้ฟัง 2 ระดับ ทรงใช้หลักการสอนและพุทธวิธีการสอนแบบต่างๆ ทรงนำสื่อการสอนมาแสดงแก่ผู้ฟังอย่างพอเหมาะพอดี ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ถ้าวงการการศึกษาของประเทศไทยหรือทางคณะสงฆ์จะนำเอาการบูรณาการหลักธรรมในพระไตรปิฎกตามหลักพุทธวิธีของพระพุทธเจ้ามาปรับใช้ในการเรียนการสอนหรือการเผยแผ่ธรรมทางสื่อสถานีวิทยุและโทรทัศน์และนำนวัตกรรมทางเทคโนโลยีมาประยุกต์เพื่อเป็นสื่อการสอนที่ทันสมัยน่าสนใจในการศึกษาเรียนรู้เชิงบูรณาการตามหลักพุทธวิธีแก่นักศึกษาและผู้ที่สนใจก็น่าจะได้รับผลดีอย่างแน่นอน

6. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยเน้นวิธีการค้นคว้าเอกสารเชิงสำรวจ (Documentary Research) จากงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีหลักการสอนและวิธีการสอนของนักการศึกษาทั่วไป พุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า การสอนแบบบูรณาการของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎก ซึ่งมีผลการศึกษาวิจัยสรุปได้ ดังต่อไปนี้

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการนั้นเป็นลักษณะการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบขององค์รวมจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ หรือวิธีการที่หลากหลาย แต่ที่ถือเป็นหลักสำคัญ คือ เน้นการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติและการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การเรียนรู้ในหลักศีลธรรม จริยธรรม และคุณธรรม การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการที่สามารถให้ผลการที่สุดและประสบความสำเร็จมากที่สุด (ทิศนา แขมมณี, 2550 : 2) เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ในศาสตร์ ต่าง ๆ หรือในวิชาต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์ หรืออย่างครบถ้วน ทฤษฎีการการสอนบูรณาการเกิดขึ้นเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกันกับความเป็นจริงของศาสตร์หรือวิชาต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วนั้น วิธีการสอนแบบบูรณาการโดยทั่วไปมีลักษณะ ดังนี้

6.1 ได้ทราบว่าหลัก และทฤษฎีการสอนแบบบูรณาการที่นักวิชาการทั้งของไทยและของต่างประเทศได้มีความรู้ร่วมกันว่าวิธีการสอนแบบบูรณาการโดยทั่วไปนั้นมีความเชื่อที่ว่าศาสตร์ทุกศาสตร์มีความเกี่ยวข้องกันอยู่เสมอ เวลาจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนจึงจำเป็นที่จะต้องมีการกล่าวถึงศาสตร์ต่าง ๆ ไปพร้อม ๆ กัน เมื่อครูสอนก็ต้องสอนให้สอดคล้องกับศาสตร์ต่าง ๆ ที่มันเกี่ยวข้องกัน

6.2 ได้ทราบวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงนำมาใช้สอนผู้ฟังระดับต่าง ๆ ที่มาในพระไตรปิฎก มีวิธีการสอนของพระพุทธองค์ทรงมีพุทธประสงค์ คือ เพื่อให้ผู้ฟังคำสั่งสอนเกิดการละความชั่ว ให้สร้างความดี และให้จิตใจสะอาด ผ่องใสมากขึ้นหรือให้เกิดวิชชาและจรณะ คือ มีทั้งความรู้และความประพฤติดี ให้ก้าวไปด้วยกันอย่างสมดุล โดยมีเป้าหมายของการสอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ดีที่ได้จากการเรียนนี้ไปใช้ในการประพฤติปฏิบัติ และให้เขาสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างดีมีความสงบสงบสุข

6.3 ได้ทราบข้อเสนอแนะวิธีการบูรณาการหลักธรรมในพระไตรปิฎกตามหลักพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏเป็นคัมภีร์อธิบายคัมภีร์อื่น ๆ มี 11 วิธี วิธีการสอนแบบสากัจฉา และวิธีการสอนแบบอิทธิปาฏิหาริย์ เป็นต้น

ผลการสอน คือ ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจาการสอนของพระพุทธองค์ ซึ่งมีผลทำให้ผู้ฟังได้รับความรู้ความเข้าใจในศาสตร์ต่าง ๆ หลังจากที่ได้ฟังการสอนของพระองค์ มี 2 ระดับ คือ

ระดับที่หนึ่ง คือ ผู้ฟังคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้วได้เปลี่ยนจากมิจฉาทิฏฐิชนมาเป็นสัมมาทิฏฐิชนแทน และขอน้อมรับนับถือเอาพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นสรณะตลอดชีวิต ผู้ฟังระดับนี้มีทั้งอยู่ในฆราวาสวิสัยและขอบวชเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาศรัทธาขอบวชในพระพุทธศาสนา

ระดับที่สอง คือ ผู้ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยะบุคคลชั้นพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ได้ในที่สุด ผู้ฟังระดับนี้มีทั้งอยู่ในฆราวาสวิสัยและขอบวชเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา

ถ้าทางคณะสงฆ์หรือวงการการศึกษาของประเทศไทยจะนำเอาวิธีการสอนแบบบูรณาการของพระพุทธเจ้ามาปรับใช้ในการเรียนการสอนแก่นักเรียนอีกทั้งยังเหมาะกับกิจกรรมโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมเพื่อพัฒนาพฤตินิสัยการส่งเสริมให้เยาวชนทำกิจกรรมเพื่อสังคม หรือการส่งเสริมความรู้เรื่องความสัมพันธ์ที่อิงอาศัยเพื่อให้เกิดจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมและนำมาประยุกต์เพื่อการเผยแผ่ธรรมทางสื่อสถานีวิทยุหรือโทรทัศน์หรือช่องทางเผยแผ่ต่างๆ เป็นต้น ก็น่าจะได้รับผลดีในศตวรรษที่ 21 อย่างแน่นอน การบูรณาการหลักธรรมในพระไตรปิฎกตามหลักพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า พอสรุปเป็นรูปโมเดลเป็นรูปอักษรย่อว่า ได้ดังนี้ METHOD มีความหมายคือ M = Medea หมายถึง สื่อคำสอนของพระพุทธเจ้า E = Elements of Teaching หมายถึง องค์ประกอบการสอนของพระพุทธเจ้า T = Teaching Method หมายถึง พุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า H = Happiness หมายถึง การที่พระพุทธองค์ทรงส่งพระสาวกออกประกาศศาสนาให้เกิดสันติสุข O = Output หมายถึง ผลที่เกิดจากการสอนของพระพุทธเจ้าเช่น การได้บรรลุธรรมในระดับต่างๆ D = Disciple หมายถึง ศิษย์ สาวก ลูกศิษย์ สานุศิษย์ ผู้ฟังคำสั่งสอนและปฏิบัติตามคำสั่งสอน

พระพุทธองค์ทรงใช้หลักการสอนแบบบูรณาการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันก็เป็นวิธีการหนึ่งที่พระพุทธเจ้าใช้ในการสอนของพระองค์บางเรื่อง บางเหตุการณ์ พระองค์อยู่ในฐานะของครูผู้มีบทบาทเป็นผู้ชี้นำ แนะแนวทางให้กับศิษย์เท่านั้น ถือเสมือนว่าเป็นการเรียนรู้พร้อมกันกับศิษย์ ทรงคอยสังเกตและให้คำแนะนำ ลักษณะนี้แสดงถึงความเป็นกันเองกับศิษย์ ลักษณะนี้ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า เป็นองค์คุณของกัลยาณมิตร ครูจะต้องมีลักษณะของความเป็นมิตร คือ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดอย่างเสรี สามารถโต้ตอบได้ถ้ามีความเห็นไม่ตรงกันแต่ต้องอยู่บนพื้นฐานของเหตุผล พระพุทธเจ้าทรงให้อิสรภาพ

แก่ผู้เรียนทั้งที่เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นและเลือกสิ่งที่ผู้เรียนสนใจได้ พระองค์ทรงยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างแต่มีเหตุผลสนับสนุน ทรงใช้การตอบปัญหา เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายมีบทบาทร่วมกันในการแสวงหาความจริง เช่น เรื่องจุลกาลมหากาลที่ทรงสอนโดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีเสรีภาพในการเลือกสิ่งที่ผู้เรียนสนใจ

พระพุทธเจ้าทรงสอนแบบบูรณาการให้ผู้ฟังลงมือปฏิบัติ 2 ทางไปพร้อม ๆ กัน คือ การปฏิบัติธรรมทางจิตหรือที่เรียกว่า การปฏิบัติพระกรรมฐาน เป็นหลักการที่พระพุทธองค์วางไว้ให้ผู้ปฏิบัติได้ประกอบความเพียรทางจิต เป็นการอบรมจิตฝึกจิตให้ทำงานไม่ให้คิดฟุ้งซ่านไปที่อื่น เป็นหลักการศึกษาที่ต้องปฏิบัติจริงด้วยตนเองแล้ว จึงจะเกิดผลกับตัวเอง นั่นคือ เกิดปัญญา รู้เท่าทันอารมณ์ต่าง ๆ ของตนเอง ท่านแบ่งกรรมฐานออกเป็น 2 อย่างคือ สมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของการสอนแบบบูรณาการแนวพุทธไว้ ดังนี้

1) คุณค่าของการสอนแบบบูรณาการของพระพุทธเจ้าที่มีผลดีต่อผู้เรียน พระพุทธเจ้าทรงเป็นพระบรมครูอย่างแท้จริง ทรงใช้วิธีการที่หลากหลายผสมผสานโดยมีเป้าหมายอยู่ที่ผลสำเร็จของผู้เรียน แม้ผู้เรียนจะมีความแตกต่างของพื้นฐานมากน้อยเพียงใดก็ตาม ครูผู้สอนก็ควรจะต้องปรับเปลี่ยนวิธีการผสมผสานวิธีการที่หลากหลายเพื่อช่วยพัฒนาผู้เรียนให้รู้จริง ปฏิบัติจริงและเผชิญความจริงต่าง ๆ ของชีวิตได้

2) คุณค่าของการสอนแบบบูรณาการของพระพุทธเจ้าที่มีผลดีต่อผู้เรียน พระพุทธเจ้าพระบรมครูของเรามีจุดมุ่งหมายของการสอนถ่ายทอดธรรมะของพระองค์ก็เพื่อสร้างศิษย์หรือสาวกให้เจริญงอกงามทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และเกิดปัญญา รวมทั้งดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้อง วิธีการสอนและเนื้อหาที่พระพุทธองค์ทรงใช้สอนในครั้งพุทธกาล ทุกวันนี้ก็ยังสามารถนำมาปรับใช้ได้กับชีวิตของ นักศึกษาและผู้เรียนโดยทั่วไป

หลักธรรมคำสอนที่พระพุทธเจ้าทรงวางเอาไว้เพื่อเป็นข้อประพฤติปฏิบัติของนักศึกษาทั้งหลาย เพื่อให้การศึกษาเล่าเรียนประสบความสำเร็จ หลักธรรมที่เป็นประโยชน์และนำมาประยุกต์ใช้ได้ ได้แก่ หลักของการสร้างความเจริญให้แก่ตนเอง คือ จักร 4 หลักธรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จแห่งกิจการนั้นๆ ที่เรียกว่า อิทธิบาท (ธรรมให้ถึงความสำเร็จ) และหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่ผู้เรียนต้องศึกษาเพิ่มเติม ประกอบด้วย 1)รู้หลักบุพภาคของการศึกษา กล่าวคือ รู้จักองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ 2 ประการ 2)ทำตามหลักเสริมสร้างปัญญา ในทางปฏิบัติอาจสร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ 2 อย่าง ข้างต้นนั้นได้ ด้วยการปฏิบัติตามหลักวุฒิธรรม (หลักการสร้างความเจริญงอกงามแห่งปัญญา 4 ประการ 3)ศึกษาให้เป็นพหูสูต คือ จะศึกษาเล่าเรียนอะไรก็ทำตนให้เป็นพหูสูตในด้านนั้น ๆ ด้วยการสร้างความรู้ ความเข้าใจให้แจ่มแจ้งชัดเจนถึงขั้นครบองค์คุณของพหูสูต (ผู้ได้เรียนมาก หรือผู้คงแก่เรียน) 5 ประการ และ 4)การให้เกียรติแก่ครูอาจารย์ ในด้านความสัมพันธ์กับอาจารย์ ศิษย์พึงแสดงความเคารพนับถือ ตามหลักปฏิบัติในเรื่องทิศหกข้อว่าด้วยทิศเบื้องขวา

คุณค่าของการสอนแบบบูรณาการของพระพุทธเจ้าที่มีต่อการศึกษา หรือที่เรียกว่า สิกขา หมายถึง ข้อที่ต้องศึกษา ข้อปฏิบัติ การฝึกอบรมกาย วาจา ใจ ทางพระพุทธศาสนาเรียกอีกอย่างว่า ภาวนา (Development) การภาวนาในที่นี้หมายถึงการฝึกหัด อบรมกาย วาจา ใจของตนให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น ให้มีสติปัญญารู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสภาวะธรรมชาติ

ทั้งหลาย เพื่อให้จิตใจหลุดพ้นไปจากเครื่องพันธนาการต่าง ๆ สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยความสงบสุข มีอิสรภาพ สามารถพัฒนาตนเองไปในวิถีทางที่ถูกต้องได้ สอนตนเองได้ และสามารถเป็นแบบอย่างให้คนอื่นได้

พระพุทธองค์เป็นต้นแบบของศิษย์ พระองค์ใช้วิธีการสอนที่หลากหลายเพื่อให้การสั่งสอนเผยแพร่ธรรมะคำสอนเป็นไปด้วยดีให้ลูกศิษย์ได้ดี ได้พบกับความสำเร็จสมกับเป้าหมายของการศึกษาเรียนรู้ที่ได้ตั้งเอาไว้ พระองค์ทรงใช้รูปแบบการสอนมากมายหลายวิธีตามลักษณะและประเภทของผู้เรียน ทรงเลือกเนื้อหาสอนตามความเหมาะสมของศิษย์แต่ละคนแต่ละกลุ่ม ซึ่งวิธีการเช่นนี้ก็คือ เป็นการบูรณาการวิธีการสอน เพื่อให้ผู้เรียนไม่รู้สึกเบื่อหน่าย

การนำพระรัตนตรัย มาเป็นสรณะ คือ พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ จึงส่งผลให้พระพุทธองค์สามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็ว ทำให้มีสาวกเข้ามาบวชเป็นพระสงฆ์บ้าง เป็นภิกษุณีบ้าง เป็นอุบาสกอุบาสิกา ทำให้มีพุทธบริษัท 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ขึ้นในโลก พร้อมกันจึงทำให้พระพุทธศาสนายั่งยืนมา จนตราบเท่าทุกวันนี้

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การศึกษาของประเทศไทยกำลังพัฒนาไปในแนวทางของการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งต้องใช้หลักการต่าง ๆ มาเป็นพื้นฐานในการบูรณาการร่วมกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาอย่างแท้จริง ผู้วิจัยมีความเห็นว่า สถาบันการศึกษาทั้งของคณะสงฆ์ไทยและสถาบันการศึกษาทั่วไปของภาครัฐน่าจะมีการจัดการศึกษาอยู่บนพื้นฐานของความเป็นพุทธศาสตร์ ซึ่งถือเป็นรากเหง้าสำคัญของศีลธรรมและวัฒนธรรมของคนไทยและวิถีไทยทุก ๆ ด้าน เพื่อเป็นการส่งเสริมให้คนไทยในชาติได้รับรู้ความจริงของการศึกษาทั้งสองด้านไปพร้อม ๆ กัน

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.2.1 ควรศึกษาการสอนแบบบูรณาการเชิงพุทธเปรียบเทียบกับการสอนแบบบูรณาการของตะวันตก

7.2.2 ควรศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมตามหลักพุทธวิธีการเพื่อสลายความขัดแย้งในสถาบันศาสนา

7.2.3 ควรศึกษาการพัฒนาสรรพศาสตร์เชิงพุทธในสังคมยุคใหม่

8. เอกสารอ้างอิง

ทิศนา แขมมณี. (2550). **ศาสตร์การสอน.** พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย, มูลนิธิ. (2536). **พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับครบรอบ 200 ปี แห่งราชวงศ์จักรี กรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช 2525.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2559). **รายงานประจำปี 2558 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.** นครปฐม : สาละพิมพการ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. 2555 – 2559**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

แสง จันทร์งาม. (2540). **วิธีสอนของพระพุทธเจ้า.** กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.

9. คำขอบคุณ

งานวิจัยเชิงคุณภาพเล่มนี้ สถาบันวิจัยพระญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการจัดอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการให้แก่บุคลากรของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นไปตามพันธกิจและสอดคล้องกับงานประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัย ซึ่งดำเนินการอบรมวิจัยเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ได้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดี จึงทำให้มีงานวิจัยฉบับนี้เกิดขึ้น

ขอขอบคุณผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ขอขอบคุณผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพระญาณสังวรและหัวหน้าฝ่ายตลอดจนถึงเจ้าหน้าที่ทุกคน ที่ได้ดำเนินการจัดอบรมขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากต่อมหาวิทยาลัย ขอขอบคุณอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ 1) พระมงคลธรรมวิธาน,ดร. รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 2) พระอุดมธีรคุณ ผู้อำนวยการมหาวิทยาลัยมหาปชาบดีเถรีวิทยาลัยในพระสังฆราชูปถัมภ์ 3) พระมหาสมศักดิ์ ญาณโพโธ,รศ.ดร. อาจารย์ประจำ คณะพุทธศาสนาและปรัชญา และ 4) ผศ.ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน อาจารย์ประจำคณะพุทธศาสนาและปรัชญา ที่ได้อนุเคราะห์ข้อมูลความเป็นอย่างดี

หวังว่างานวิจัยเรื่องนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหน่วยงานต่อไป ซึ่งคุณความดีที่เกิดขึ้นจากการวิจัยครั้งนี้ ขอน้อมบูชาคุณพระพุทธ คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ คุณบิดามารดา คุณครูอุปัชฌาย์อาจารย์ ตลอดถึงทุกๆ ท่านที่ได้อุปการคุณแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด